

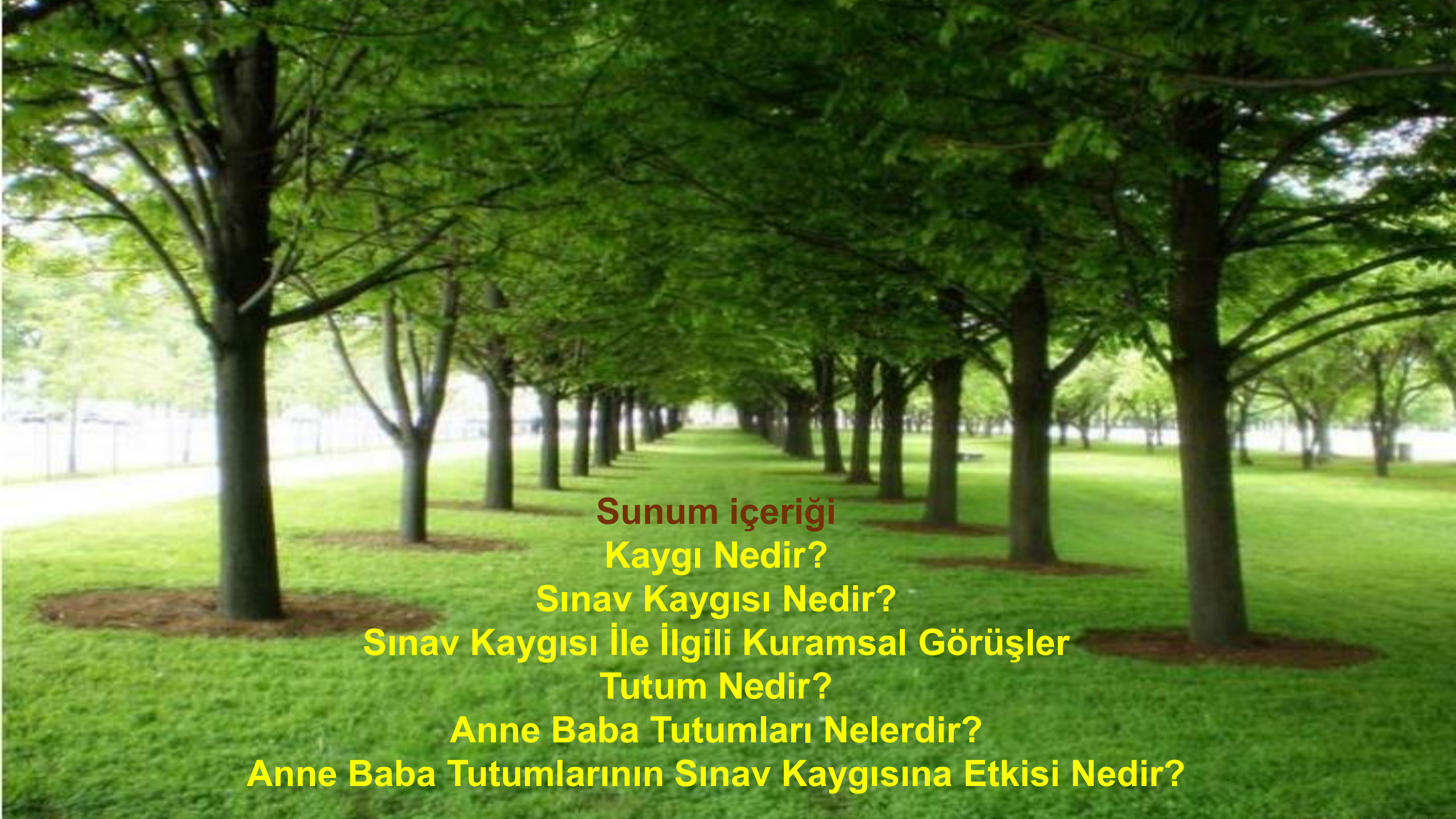

ANITTEPE ORTAOKULU REHBERLİK SERVİSİ

ANNE BABA TUTUMUNLARININ SINAV KAYGISINA ETKİSİ

Handan DÖLEK

**ANKARA
2020**

Sunum içeriđi

Kaygı Nedir?

Sınav Kaygısı Nedir?

Sınav Kaygısı İle İlgili Kuramsal Görüşler

Tutum Nedir?

Anne Baba Tutumları Nelerdir?

Anne Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi Nedir?

Kaygı Nedir?

- Kaygı kelimesinin psikoloji biliminde kavram olarak ele alınışı 1900'lü yılların başlarına denk gelmektedir.
- Ancak derinlemesine araştırılması 1940'lı yıllara dayanmaktadır.
- Spielberger (1976) kaygının kişinin sosyal yaşamını olumsuz etkilediğinden söz ederek kişiler arası ilişkilerden kaynaklandığını belirtmektedir.
- **Spielberger'a göre bireyin günlük hayatında sürekli endişeli olmasına neden olan, davranışlarında ciddi anlamda değişiklik oluşturan ve tedirginlikle bireyi rahatsız eden duyguya kaygı denmektedir.**
- **Drever (1969)'a göre kaygı, çoğunlukla akıl ve sinir hastalarında görülen içinde korku ve dehşet duygularını barındıran son derece karmaşık bir duygu durumudur.**

Kaygının Alt Boyutları

Sürekli kaygı ve durumluk kaygıdan bahsedilmektedir.

- **Durumluk kaygı** kişinin mevcut durumunu olumsuz yönde etkileyen ya da kişi tarafından böyle hissedilip, değerlendirilen kaygı çeşididir.
- **Sürekli kaygı** ise kişinin kaygılanmasını gerektirecek gerçek bir durum olmamasına rağmen yaşanan duygu durumu ya da kaygıyı arttıracak gerçeklikte bir olaya verilen, çok uzun zaman süren ve abartılı tepkileri içeren kaygı durumudur.

Sınav Kaygısı Nedir?

- Sınavlar genellikle öğrencilerin en üst düzeyde kaygı yaşadığı ortamları oluşturmaktadır.
- Bu durumda sınav kaygısı, “kaygının özel bir türü olup bilgilerin sınanması halinde kişinin kendisini tehlikede hissedip tedirgin olduğu karmaşık bir duygu durumudur.”

Sınav Kaygısı

- Sınav kaygısı, temelini çocukluk yıllarından alarak ilerleyen yaşlarda kişinin hayatında etkin olan bir duygudur.
- Evde otoriter, engelleyici anne baba tutumları, okulda katı disiplin uygulamaları, öğretmenlerin yargılayıcı, incitici ve eleştirel tavırları, ders başarısının düşük notla değerlendirilmesi gibi olumsuzluklar çok küçük yaşlarda sınav kaygısının oluşması için zemin hazırlamaktadır (Öner,1990).
- Sınav kaygısının az miktarda yaşanması öğrenciyi motive etmekte ve başarısında güdüleyici etken olabilmektedir. Ancak kaygının fazla oluşu öğrencinin başarılı bir sonuç alabilmesi için ihtiyaç duyulan bilişsel yapıda ters bir etki yaratıp başarısını düşürmektedir (Spielberger ve vagg,1995).

Sınav Kaygısı

- ❑ Yapılan araştırmalarda sınav kaygısını yüksek oranda yaşayan bireyler için en önemli sorun öğrenilenlerin sınav anında hatırlanamamasıdır.
- ❑ Ayrıca sınav kaygısını yoğun yaşayan bireyler sınavlara hazırlık aşamasında ders çalışmak için daha çok zaman harcamaktadırlar.
- ❑ Bu doğrultuda sınavlarda başarısızlığın sebebi olarak bireylerin kendileri hakkındaki olumsuz duygu ve düşüncelerinin kaygıya dönüşmesi olduğu söylenilebilir (Atkinson ve diğ.1996).

Tutum Nedir?

- Kişilerin herhangi bir objeye ilgili olarak duygu düşüncelerinin davranışlarına yönelik oluşturduğu eğilime tutum denir. (Smith,1968:Kağıtcıbaşı,1988)
- Tutum, anne babaların çocuk yetiştirme konusunda uyguladıkları tavır ve davranışlar bütünü olarak ifade edilir (Kulaksızoğlu, 2010)
- Anne babalar çocuk yetiştirirken, çocuğun fiziksel bakımı, eğitimi ile ilgili alınan tedbirleri, hayata dair inançları, değerleri ve tutumları tamamen içine alan oldukça kapsamlı davranışları gösterirler (Uluğtekin 1984; Duru 1995).

Anne Baba Tutumları

- ❑ Anne babalar bilerek ya da bilmeyerek çocuk yetiştirirken kusurlu tavırlar göstermektedirler. Kusurlu tavırlar içerisinde en etkin olanı anne baba tutumları arasındaki tutarsızlıklardır (Geçtan, 1982; Nimsi, 2006).
- ❑ Anne babanın bu tutumları da kendi çocukluk yaşantılarından öğrenmeleri sonucu gelişmiştir (Ausubel 1958;Yücedağ 1994).
- ❑ Anne baba tutumlarındaki tutarsızlık, çocukta: Çevresiyle uyum sağlayamama, saldırgan eğilimlere ve çelişkili davranışlara sebep olmaktadır. (Söylemez 2004)

Anne Baba Tutumları

Sık karşılaşılan anne baba tutumları;

- Çocuğa karşı korumacı bir tavır gösterme
- Aşırı düşkünlük ve hoş görme,
- Çocuğu kabul etme veya reddetme,
- Çocuğa hayır diyememe,
- Kural koyamama,
- Aşırı otoriter davranışlarla çocuğu baskı altına alma,
- Çocuklar arasında kıyaslama ve
- Ayrım yapma gibi davranışlardır.

Anne Baba Tutumları

Anne babanın aşırı koruyucu tavır göstermesi

- Çocuğa karşı aşırı denilebilecek ölçüde kontrolün ve özenin gösterilmesi durumudur.
- Çocuk bu şartlar altında kendine güven duyamaz.
- Çevresindeki insanlara karşı ise bağımlılık geliştirebilir.
- Duygusal olarak zorluklarla baş etme becerilerinde yetersizlik yaşayan bir kişi olabilir (Başar,1999).

Anne Baba Tutumları

Kabul etme davranışı

- Çocuğun koşulsuz sevildiği,
- değer verildiği,
- girişimciliğinin desteklendiği
- tavırların benimsenmesi kabulü göstermektedir.

Anne babalar çocukların olumsuz davranışlarında **uygulanan disiplini nedenleriyle açıklayarak çocuklarını ikna etmekte** ve asla fiziksel cezayı disiplin yöntemi olarak kullanmamaktadırlar (Becker, 1964).

Reddetme davranışı

- Çocuğu sevmeyip öfke ve nefret duyguları beslemek olarak ifade edilebileceği gibi çocuğun ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi, dikkate alınmaması anlamına gelir (Kagan, 1971).

Çocuğun fiziksel ve duygusal olarak ihtiyaçları zamanında giderilmediği için, çevresindeki insanlara karşı **kırıcı, asabi, uyumsuz,** kendisinden güçsüz kişilere karşı **acımasız** tavırlar gösterebilir. (Yavuzer, 2001)

Anne Baba Tutumları

Aşırı otoriter tavırla çocuğu baskı altına alma;

- Ebeveynlerin çocuk yetiştirme ile ilgili bu tavrı sıkı disiplin ve kuralların olduğu düzenlemeyi gerektirir.
- Çocuğun gelişim dönemi ve istekleri dikkate alınmaz.

Bu çocuklar;

- bağımsız iş yapma becerileri zayıf
- etki altında kalabilen
- dürüst
- çekingen
- davranışlarında sürekli kontrollü
- duygusal bir kişilik yapısına sahip olabilirler (Yavuzer 1990)

Anne Baba Tutumları

Çocuğa hayır diyememe, kural koyamama

- ❑ Çocuğun bütün isteklerini yerine getirmeye çalışmak, sınır koyamamak durumudur.
- ❑ Çocuğu kuralların olmadığı bir aile ortamında yetiştirmek son derece yanlış bir tutumdur.
- ❑ Bu şekilde davranan anne babalar genellikle kendi anne babalarının otoriter bir tutum sergilemesinden dolayı çocuğun şımartılmasının doğal bir davranış olduğunu düşünürler.

Anne Baba Tutumları

Çocuklar arasında kıyaslama, ayırım yapma

- Ne yazık ki bazı anne babalar çocukları arasında ya da yakın çevrelerinde bulunan çocuklarla kıyaslamaya gitmektedirler.
- Komşu çocuğu, kuzenler gibi yakın çevrede bulunan çocukların başarılarını ya da takdir ettikleri olumlu davranışlarını çocuklarına örnek göstermek istemektedirler.
- Çoğu anne baba çocuklarını eşit derecede sevdiklerini söylemektedirler. Ancak kimi anne babalar bazı çocuklarına daha farklı davranmakta ve o çocuğu diğerlerine karşı kayırmaktadırlar (Yavuzer, 1984).

Çocuk yetiştirme ile ilgili tutumlar,

- Demokratik,
 - Aşırı hoş görülü,
 - Baskıcı tutum ve davranışlar
- olarak belli başlıklar altında incelemiştir (Aktaran Özyürek 2004).

Demokratik anne baba tutumları

- Aile içerisinde sevgi ve saygıya dayalı iletişim vardır.
- Aile ilgili kararlarda herkesin görüşüne başvurulur, çocukların da söz hakkı vardır.
- Yaşanan sorunlar konuşularak çözülür.
- Aile olumlu ve sıcak bir atmosfere sahiptir. Kurallar ve sınırlar belirlidir.
- Demokratik tutumu benimseyen ailelerde, baskıcı olmadan denetim uygulanır.
- Çocukların kişiliğine saygı duyulur (Oskay 1986; Kısa, 1996 sf:21)

İlgisiz-kayıtsız anne baba tutumları

- Anne babanın çocuğun hak ettiği ilgiyi sevgiyi göstermemesi, çocuğu görmezden gelerek bir çeşit duygusal istismara maruz bırakmasıdır.
- Çocuğa karşı kural konulmaz.
- Anne baba ve çocuk arasında iletişim oldukça sınırlıdır,
- Çocuğa karşı ilgisizlik söz konusudur (Yavuzer 1995).

Otoriter anne baba tutumları

- Çocuklarına olan sevgilerini ancak bekledikleri davranışlar gerçekleştiği takdirde gösterirler.
- Çocukların verilen emirlere mutlaka itaat etmesini isterler
- Otoriter tutumu benimseyen anne babalar, hoşgörüsüz aşırı kuralcı ve baskıcıdırlar.
- Kurallara uyulmadığı takdirde ceza en sık görülen disiplin yöntemidir.
- Çoğunlukla cezalar abartılarak işlenen suç unsuruyla orantısız olarak uygulanır. (Kuzgun,1972).

Anne Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi

- Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla sınav kaygısının bütün alt boyutlarında daha fazla kaygı yaşadıklarını tespit edilmiştir.
- Anne baba tutumu ve sınav kaygısının alt boyutları ile özellikle koruyucu tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. (Yolcu 2015)
- Öz güven duygusundan yoksun çocukların kendine güvenen çocuklara oranla daha fazla sınav kaygısına sahip oldukları ve öz güven duygusunun edinilmesinde ise anne baba tutumlarının etkin olduğu belirtilmektedir. (Çankaya 1997)

Anne Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi

- Özdemir (2018), üniversite hazırlık öğrencilerinde anne baba tutumu ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada;
- sınavlara hazırlık sürecindeki öğrencilerden birçok beklenti içerisine giren ve baskıcı tutum kuran ailelerin çocuklarında kaygı düzeyini arttığı bulunmuştur.
- Özellikle bireylerin üniversiteye geçiş sürecinde iyi bir üniversiteden alınacak diplomanın gelecekte iyi bir meslek sahibi olma yolunda önemli bir adım olduğu düşüncesi anne babanın çocukları üzerinde baskıcı tutumunu arttırmasına neden olmaktadır.

Anne Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi

- Genel olarak anne baba tutumlarının sınav kaygısına etki ettiği yönündedir.
- Bu etki, anne baba tutumu demokratikten otoritere giden çizgide değişim meydana geldikçe sınav kaygısının arttığı yönündedir.
- Demokratik tutumun destekleyici, çocuğun yaş dönemine uygun olarak sorumluluk bilinci kazandırması, kabullenici, yol gösterici aynı zamanda bireyin kararlarını kendisine bırakması yönüyle sınav kaygısını artırmayacağı yönündedir.

Anne Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi

- Demokratik tutum koşulsuz sevgiyi de beraberinde getirdiği için bireyin benlik gelişimini olumlu yönde etkilediği ve kendine güven duygusunu artırma eğiliminde olduğu için sınav dönemi çocuğunda yararlı etkisi görülmektedir.
- Koşulsuz kabulün olduğu ailelerde özellikle anne babalar çocuğunu iyi tanıdığı için ne yapıp yapamayacağını bildikleri ve beklenti düzeylerinin buna göre geliştiği bilinmektedir.
- Anne babaların çocuklarının gelişim dönemlerinin özelliklerini bilmeleri, çocuklarını iyi tanımaları ve yeteneklerinin farkında olarak teşvik edici olmaları, çocuklarının yaşantılarında karşılaştıkları stres faktörleri ile mücadelede destekleyici tutum ve tavır göstermeleri gerekmektedir.

Anne Baba Tutumlarının Sınav Kaygısına Etkisi

- Anne babaların tutumlarını yeniden gözden geçirmeleri,
- çocuğun okul yaşantısı ile ilgili öğretmenleri ile iyi bir diyalog içinde bulunmaları,
- öğretmenlerin çocukla ilgili görüş ve önerilerinin dikkate alınması son derece önem arz etmektedir.
- Anne baba eğitim programlarının geniş halk kitlelerine ulaşmasında radyo ve televizyonun etkin kullanımının sağlanması hem çocuklar hem de ailelerinin bilinçlendirilmesi ile farkındalığın artırılması,
- Anne baba tutumlarının sınav kaygısına etkisi konulu yapılan araştırma sonuçlarının, anne babalar için yapılan eğitim programlarında ya da çalışmalarında faydalı olacağı görülmektedir.

Kaynaklar

1. Atkinson RI, Atkinson Rc, Smith Ee, Bem Dj, Hoeksema Sn.(1999). Psikolojiye Giriş. Çev: Yavuz Alogan, Arkadaş Yayınevi, İstanbul..
2. Geçtan E. (1992). Çağdaş Yaşam Ve Normal Dışı Davranışlar. Remzi Kitabevi. 8. Basım. İstanbul
3. Kagan J.(1971) Personality Development Harcourtbracejovanovich,inc
4. Kısa Ss. (1996). İzmir İl Merkezinde Dershaneye Devam Eden Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygılarıyla Ana-baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
5. Kulaksızoğlu A. (1999). Ergenlik Psikolojisi. Remzi Kitabevi.
6. Nimsi E. (2006). İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinin Ana – Baba Tutumları İle Okul Başarıları Ve Sınıf İçi Etkinlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
7. Smith, 1968; Kağıtçıbaşı, 1988: S. 84'deki Alıntı). Ana – Baba Tutumu
8. Spielberger Cd, Morris Lw, Liebert Rm. (1968).
9. Spielberger Cd, Vagg Gp. (1995). Test Anxiety: A Transactionalprocess Model. In C. Spielberger& P. Vagg (Eds.), Test Anxiety:theory, Assessment, And Treatmentpp. 3-214.
10. Oskay, G. (1986). Dayak Konusunda Ana-baba Ve Ergenin Tutumu. Türk Psikoloji Dergisi, 5(20), 60-65.
11. Öner N. (1990). Sınav Kaygısı Envanteri El Kitabı. Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma Ve Rehber Yetiştirme Vakfı Yayını: 1-2.
12. Özdemir, S. (2018). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Konuşma Kaygılarını Gidermede Hazırlıklı Konuşmaların Rolü. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
13. Özyürek A, Tezel F, Şahin G. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25 (2), 19-34.
14. Yavuzer, H. (2001). Çocuk Psikolojisi. (21. Basım). İstanbul: